

ÜLKE KOŞULLARINA EN UYGUN ve DIŞA EN AZ BAĞIMLI ELEKTRİK ENERJİSİ PLANLAMASI

nihat özgül

1. GİRİŞ

Herhangi bir ülkede, hangi kesimde olursa olsun yapılacak planlama, ancak o ülkenin içinde bulunduğu koşulların doğru olarak saptanmasıyla amacına ulaşabilir. Elektrik enerjisi planlamasını da, ülke yararına yapabilmek için tek koşul ülkenin sosyo-ekonomik yapısını gözönünde bulundurmaktır. Sosyo-ekonomik yapının sağlıklı olarak bilinmesi, aynı zamanda ülkemiz yararına hangi politik kararların alınması gerektiği konusunda bize ışık tutar. Biz de bu yolu izleyeceğiz.

2. ÜLKEMİZİN KOŞULLARI

Ülkemizin koşulları nedir? Başka bir deyişle Türkiye'de sosyo-ekonomik yapı nasıldır? 1970 nüfus sayımına göre ülkemizin durumu şöyle belirlenmektedir:

"Nüfusumuz % 2,6 oranında artmaktadır. Genel nüfusun % 42'sinin yaşları 0-14 arasındadır (tüketici zümre). 6 yaşından yukarı nüfusun % 45'i okuma yazma bilmemekte, 36 milyona yaklaşan nüfusumuzun % 62'si üretime katılmaktadır. Tarım kesiminde çalışanlar faal

Nihat özgül, TEK

nüfusun % 64'ünü oluşturmaktadır. 1970 yılında 5 544 000 hane balkının % 16'sının tek odalı evde oturduğu, % 40'ında mutfak, % 26'sında hela ve % 55'inde banyo bulunmadığı saptanmıştır" (1).

Ülkemizin bu durumu, emperyalizmin sömürsü altında geri bıraktırılmış bir tarım ülkesi durumunu sergilemektedir. Gerçekten de dünyadaki herhangi bir geri bıraktırılmış ülke ele alındığında hep aynı özellikleri bulmak olanaklıdır. Yine ülkelerin gelişmiş yada geri bıraktırılmış ülkeler olduğunu belirten ölçülerden biri de, bu ülkelerdeki kişi başına üretilen elektrik enerjisi miktarlarıdır. Geri bıraktırılmış ülkelerde bu miktar çok düşüktür. Nitekim, ülkemiz toprak genişliği bakımından Avrupa'nın ikinci, nüfus kalabalıklığı bakımından altıncı büyük ülkesi olduğu halde, adam başına elektrik enerjisi üretimi açısından kıtanın en geri ülkesi olarak listenin sonunda yer almaktadır (2).

Emperyalizmin sömürsü altındaki geri bıraktırılmış ülkelerde, bu ülkelerin diğer sorunlarımızda olduğu gibi enerji sorununda da izlenen yol, ülkedeki sömür çarkının rahat dönmesi yönündedir. Çeşitli emperyalist gruplar sermaye ihracı yoluyla sömürdükleri ülkelerin en can alıcı noktalarını ele geçirmektedirler. Ülkemizde de, sanayimizde, madenlerimizde, ulaşımımızda ve diğer iş kollarında çalışan işçilerimizin alın teri Amerikan ve Avrupa tekellerinin kasalarını doldurmaktadır. Emperyalist sermayenin ve işbirlikçilerinin tahakkümü sanayileşmemizi engellemekte ve Türkiye'yi geri bir tarım ülkesi olarak kalmaya mahkum etmektedir. Nitekim ülkemizde emperyalist sömürünün gereği olarak üretim-aracı üreten sanayi kollarının kurulmasına fırsat verilmeden tüketim ve lüks tüketim malları sanayisi kurulmuş ve kısa sürede geliştirilmiştir. Bunun sonucu olarak her yıl enerji kesimine yapılan yatırımların % 40'ı dış finansman ihtiyacını gerekli kılmaktadır (3). İhracatın tarım ürünlerinden oluştuğu ülkemizde söz konusu dış finansman için gerekli döviz elde etme olanağı yoktur. Bu durumu şu örnekte daha iyi görebiliriz: "1970 itibarıyla, Karadeniz Bölgesinin yıllık yeşil yaprak çay geliri 2 milyar lira dolayındadır. İzmir rafinerisinin proje tutarı ise aynı miktardır" (4).

3. DIŞA BAĞIMLILIK

Geri bıraktırılmış ülkeler; politik, ekonomik ve askeri yönden dışa bağımlıdır. Emperyalist ülkeler sömürerek geri bıraktırdıkları bu ülkeleri çeşitli isimler altında kurdukları politik, ekonomik ve askeri örgütlere üye yaparak, onları tam bir boyunduruk altına almaktadırlar. Yukarıda belirttiğimiz gibi sermaye ihracı yoluyla ekonomiyeye hakim olan emperyalist ülkeler, bunun doğal sonucu olarak politik yönden de o ülkelere hakim olmaktadır. Burada çeşitli çevreler tarafından yabancı sermayenin Türkiye'de yatırım yapması gerektiğini ve bunun içinde özellikle yabancı sermayenin teşvik edilmesi hususuna değinmek yerinde olacaktır.

Yabancı sermaye esas olarak emperyalist ülkelerin geri ülkelere uygun koşullar bulduğunda ihrac ettiği sermayedir. Uygun koşulların başında yüzde yüzü aşan bir kâr elde etmek garantisidir. Nitekim ülkemize en büyük yabancı sermaye ihrac eden ülke olan Hollanda ve Amerika'dan nakit sermayeye kıyasla transfer edilen kârlar % 112 ile % 135 oranlarını bulmaktadır (5). İkinci olarak da elde ettiği kârları kullanmada özgür olmak koşulu gelir. Yani ister kârını yurt dışına götürür yada isterse kârının bir bölümünü Türkiye'de bırakarak ekonominin daha geniş bir kesimini etkisi altına alır. Üçüncü olarak yabancı sermaye emniyet ister. Özellikle ulusallaştırma uygulamalarından korkarlar. Bu yüzden yatırım yapacak firmalar çeşitli tehlikelere karşı kendi hükümetlerinden de garanti sağlamaktadırlar (6). Bu gerçek ise, yabancı sermayeyi davet eden ülkenin ilk adımda bağımlı hale düşmesinin kanıtıdır.

Ülkemizde yabancı sermayenin durumu nedir? 1951-1965 sonu, döneminde giren yabancı sermayenin % 64'ü kimya, lastik, otomotiv ve elektrik makineleri olmak üzere dört ana dalda toplanmıştır (7). Böylece yabancı sermaye sanayinin bütününe yönlendiren alanları eline geçirmiş olmaktadır. Bunun yanında yabancı sermayenin ülkemizdeki yatırımlarının niteliği montajcılık biçimindedir. Montaj sanayii şöyle tanımlanıyor: "Belli bir ürünün bir bölümünün (değerinin büyük bir bölümünün) ithal edilmesi, bir bölümünün (küçük bir işlemin genellikle tüketime sunma ile ilgili yüzeyde kalan bitim işlerinin) yurt içinde tamamlanması, montaj işlemi olarak gösterilebilir" (8). Yabancı sermaye ülke içine kendisine "işbirlikçi" dediğimiz ortaklar bularak çeşitli montaj fabrikalarını açmaktadır. Çünkü böylece hem montaj fabrikasının kurulmasında gerekli olan yatırım malı, yabancı sermayenin ait olduğu emperyalist ülke tarafından ihraç edilmekte ve hem de ülkemizin sanayileşmesi engellenmektedir. Burada şuna dikkat etmeliyiz. Yabancı sermaye bizim karakaş kara gözümüzü sevdiği için ülkemize gelmemektedir. Yabancı sermaye hareketlerini yaratan ekonomik neden şudur: "... sermayenin net kârlılığının azalmaya başladığı gelişmiş ülkelerde sermayenin yüksek kâr getirdiği ülkelere doğru bir sermaye akımı doğar... sermayesi bol olan ülkelerde yatırım stokları arttıkça kâr azalan bir seyir göstermektedir. Buna karşılık sermayesi kit olan ülkelerde ödenen faiz yüksektir" (9). Bir de politik neden vardır: Sermaye ihrac eden emperyalist ülkeler, yatırım yaptıkları ülkelerin iç ve dış politikasını etkiler ve onları politikalarına tabi kılarak bağımlı birer ülke durumunda tutarlar. Nitekim, bu konuda Prof. Kenan Bulutoğlu şöyle diyor: "... devletler ödünçleri verdikleri zaman kazandıkları iktisadi denetimi bu ülkelerin iktisaden güçlenmesine, bağımsızlaşmasına olanak vermeyecek biçimde kullanacaklardır" (10).

Demek ki, ülkeye şu yada bu biçimde yatırım yapmak üzere gelen yabancı sermaye, girdiği ülkeyi kendi ana yurduna bağımlı kılmaktadır. Buna karşılık yabancı sermayenin ülkeye yeni teknoloji getirme gibi bir yararı var mıdır? Bu soruya genellikle Türk iktisatçılarının verdikleri cevap hayırdır. Bir araştırmasında Prof. Gülten Kazgan Türk ekonomisinde yabancı sermayenin yeni teknoloji aktarıcı bir rol oynamadığını savlamıştır:

"Çünkü ... yabancı sermayenin en çok toplandığı kesimlerde işçi başına katma değerlerin yüksek olmadığı görülmektedir" (11).

Yabancı sermayenin enerji sorunuyla doğrudan ilgisi olan petrol konusuna ileride değineceğiz.

3.1. Türkiye'yi Dışa Bağımlı Kılan Örgütler

Yukarıda emperyalist ülkeler geri ülkeleri politik, ekonomik ve askeri örgütler içine alarak sömürü olayını garantiye almaktadırlar demiştik. Gerçekten de bugün Türkiye NATO askeri paktı, Ortak Pazar (AET) ve başta ABD ile olan "ikili antlaşmalar" la politik ve ekonomik olarak boyunduruk altına alınmıştır. İçinde bulunduğumuz şu günlerde Türkiye yeni bir örgüte, Enerji Ajansı'na üye olmuştur. Burada kısaca AET ve sonra da Enerji Ajansı konusuna değineceğiz.

ikinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ABD emperyalizminin egemenliği altında bulunan Türkiye 1960' lardan itibaren Avrupa Ortak Pazarı'nın etkisi altına girmektedir. AET ile 1963'de imzalanan Ankara Antlaşması, taşıdığı hükümler bakımından bir kapitülasyon niteliğindedir. Bu antlaşma 22 yıllık bir sürenin sonunda ülkemizin AET ile birleşmesini öngörmektedir. 1969'da imzalanan ve Melen Hükümeti'nin Ankara Antlaşması'na dayanarak onayladığı katma protokol ile Avrupa emperyalistleri sömürü planlarını Türkiye'ye kabul ettirmiş oldular. AET'ye karşı gümrük duvarları, 12 yıl sonunda büyük ölçüde, 22 yıl sonunda ise bütünüyle kaldırılacaktır. Böylece Avrupa tekellerinin malları ülkemize tek kuruş ödmeden girecektir. Orta ve küçük çaptaki sanayimiz tekelleri rekabetle baş edemeyecek ve yıkılıp gidecektir. Türkiye'nin tanıdığı çeşitli ayrıcalıklar karşısında Türkiye'nin AET yönetim organlarında temsil edilme ve oy kullanma hakkı yoktur. Üyesi olduğumuz AET Bakanlar Konseyi ülkemizle ilgili en hayati kararları alabilecektir. Böylece ülkemiz egemenlik haklarını kullanamaz duruma getirilmekte, bütün uluslararası ilişkileri AET'nin isteklerine uygun biçimde düzenlemek zorunda bırakılmaktadır. (AET hakkında daha fazla bilgi için Prof. Gülten Kazgan'ın Ortak Pazar ve Türkiye kitabına bakılabilir.)

Bu yolda izlenecek politika, yazımızın başında belirttiğimiz gibi üretim araçları üreten sanayi collarının kurulmasına olanak vermiyeceği için, enerji sorununun çözümü de mümkün olamayacaktır. Nitekim, bu politikanın sonucu olarak Türkiye Enerji Ajansı örgütüne girmiştir.

İyon yıllarda dünya çapında ortaya çıkan petrol krizi nedeniyle, petrol üreten ülkeleri istilaca bile yönelebilecek duruma gelen emperyalist ülkeler bu kez, Enerji Ajansı örgütünü kurmuşlardır. Emperyalist ülkelerin petrol sorununa tendi çıkarlarına uygun çözüm getirmek üzere önlen almaları doğaldır. Doğal olmayan durum, petrol krizinden etkilenmediği halde Türkiye'nin de emperyalist ülkelerle birlikte Enerji Ajansı'nda yer almak istemesidir. Enerji Ajansı'nda, ilerinde ABD, Almanya ve Japonya emperyalistlerinin le bulunduğu ve ortak çıkarları için yanyana ge-

len 16 emperyalist ülke bulunmaktadır. Bu üç ülkeye Enerji Ajansı'na kesinlikle egemendirler. Çünkü bunların 148 toplam oy içinde 80 oyu bulunmaktadır. Türkiye'nin ise yalnız 4 oyu vardır. Petrol üzerine uygulanacak bir ambargoda Türkiye'nin politikasını Enerji Ajansı belirleyecektir. Bu konuda Enerji ve Tabii Kaynaklar eski Bakanı Erhan Işıl şöyle demektedir: "Petrol üreticisi komşu Arap ülkelerine karşı gelişmiş batılı ülkelerin safında yer almak hükümlerimiz haklarımızı kadar ulusal çıkarlarımıza da ters düşmektedir" (12).

Türkiye'nin Enerji Ajansı'na üye olması olayını dışa bağımlılığın canlı bir örneği olarak gösterebiliriz. Şu gerçek iyice anlaşılmalıdır. Ülkemiz geri ülke olma durumundan kurtarılmadıkça enerji sorununa getirilecek çözüm, Enerji Ajansı gibi emperyalist örgütlere üye olmakla bulunamaz.

3.2. Teknik Elemanlar Yönünden Dışa Bağımlılık

Politik, ekonomik ve askeri olarak dışa bağımlı oluşumuzun somut bir örneğini de teknik hizmetler ithalinde görmek mümkündür. Gerçekten de bugün ülkemizde önemli projelerin tümü yabancı firmalara yaptırılmaktadır (13). Bu tutum, dış finansman kaynaklarının sahibi olan emperyalist ülkelerin ülkemiz üzerindeki "iktisadi denetimi" nin sonucudur. Böylece Türkiye'nin kalkınma sorunuyla ilgili en önemli kararlar, söz konusu firmaların sahibi emperyalist ülkeler tarafından alınmakta ve yerine getirilmektedir. Mevcut "iktisadi denetim", Türkiye'de gerçekleştirilebilecek bir projeye bile, yatırım kredisi sağlıyor diye yabancı firmalara ihale ettirmektedir. Yabancı firmalarda çalışan yabancı teknik elemanların aldıkları ücretler büyük rakamları bulmaktadır, örneğin; bu firmalarda çalışan bir mühendis İstanbul'da en az 64 252 TL ve en fazla 138 296 TL almaktadır (14). Bu durum sömürünün bir başka biçimde, Türk teknik elemanlarının sömürülmesi olarak görülmektedir. Bu konuda Enerji ve Tabii Kaynaklar eski Bakanı Erhan Işıl "Temel ilke, her türlü proje ve yatırım çalışmalarında Türk teknik gücüne öncelik tanımak" şeklinde bir genelge yayınlamış ve dışa bağımlılığın azaltılmasını istemiştir (15).

Elektrik enerjisinin dışa en az bağımlı olarak planlanmasının gerçekleştirilmesi ile teknik elemanların sorunu da çözümlenebilecektir.

4. ÜLKEMİZDE ELEKTRİK ENERJİSİ KESİMİNDE KURULMASI ZORUNLU ÜRETİM, İLETİM ve DAĞITIM TESİSLERİ

Bugün ülkemizde elektrik enerjisi sorunu birinci plana yükselmiştir. Çünkü zaman zaman enerji kıtlaması zorunda kalınmaktadır. Önümüzdeki yıllarda elektrik enerjisi kesimine büyük yatırımların yapılması gerekmektedir. Bu yatırımlar, elektrik enerjisinin üretim, iletim ve dağıtım tesislerini oluşturmaktadır. Yapılan bir araştırmada;

1971 yılında 1180 km olan 380 kV'luk şebeke-
nin 1990 yılında 12 500 km'ye,
1971 yılında 5000 km olan 154 kV'luk şebeke-
nin 1990 yılında 31 500 km'ye,
1971 yılında 17 000 km olan orta gerilim şe-
bekesinin 1990 yılında 92 500 km'ye,
1971 yılında 36 500 km olan alçak gerilim şe-
bekesinin 1990 yılında 214 300 km'ye,
1971 yılında 2100 MW olan santral kurulu gü-
cünün 1990 yılında 16 042 MW'a,
1971 yılında 13 900 MVA olan trafo gücünün
1990 yılında 91 000 MVA'ya

yükselmesi gerekmektedir (16).

Söz konusu yatırımların zamanında gerçekleştirilebilmesinde en büyük sorunu bu yatırımların dış finansman bölümü oluşturmaktadır. Yazımızın başında değindiğimiz gibi, tarım ürünlerine dayalı ihracat gelirleri ile dış finansman sorununun çözümü olanaksızdır. Bugün içinde bulunduğumuz durum şudur: "... elektrik enerjisinin üretimi, iletimi ve dağıtımı için dışardan ithal edilecek her yüz milyon TL'lik makine ve teçhizat için üç yüz milyon TL tutarında fakat elektroteknik nitelikte olmayan makine ve cihazların ithaline gerek vardır" (17).

Sorunun çözümü söz konusu makine ve cihazların ülke içinde yapımına yönelik sanayi kuruluşlarının yatırımlarının bir an önce yapılmasıyla olanaklıdır. Bizce bu tür yatırımları yapabilmek için tek koşul, ülkenin politik, ekonomik ve askeri yönden bağımsız olmasıdır.

5. ÜLKEMİZDE BİRİNCİL ENERJİ KAYNAKLARI

Elektrik enerjisi planlamasına geçmeden ülkemizdeki birincil enerji kaynaklarının ve özellikle petrolün durumuna değineceğim. Bilindiği gibi elektrik enerjisi, birincil enerji diye bilinen taş kömürü, linyit gibi katı madde yakıtlarla petrol ürünleri, su potansiyeli ile nükleer enerji kaynaklarından üretilmektedir.

Ülkemizde taş kömürü rezervi sınırlıdır. Bunun için taş kömürünün demir-çelik endüstrisine ayrılması gerekmektedir.

Linyit yönünden ülkemizin oldukça zengin olduğu ve tahmini rezervin 6.10⁹ tonu geçtiği saptanmıştır. Ancak linyit yataklarının bir bölümü özel kişilerin elinde bulunmaktadır. Bu kişiler linyit yataklarının ülke yararı yerine aşırı kâr amacına yönelik işletmektedirler. Bu bakımdan özel kişiler elinde bulunan linyit yataklarının kamulaştırılması gerekir.

Elektrik enerjisi üretiminde kendisine büyük gereksinim duyulan petrolün ülkemizdeki durumuna kısaca değinmek yerinde olacaktır. Böylece dışa bağımlılığın yeni bir örneğini göreceğiz.

Bugün yürürlükte olan petrol yasası, yabancı sermayenin petrol alanında da yatırım yapmasını sağlamak için Menderes Hükümeti tarafından pet-

rol tekellerinin avukatı Max Ball'a hazırlatılan yasadır. Ülkemizdeki bütün yabancı sermayenin yarısı bu kapitülasyon yasasına dayanarak gelmiş bulunuyor. Petrol yasasının çıkmasından hemen sonra, ülkemiz petrol şirketlerinin istilasına uğradı. Elli kadar yabancı şirket, 250'ye yakın arama ruhsatı olarak geniş petrol sahalarımızı kapattı ve yeraltındaki petrolerimize ihtiyat olarak el koydu. Halen petrol alanlarımızın yarısından fazlası olan beş milyon hektar, başta Shell ve Mobil olmak üzere yirmi emperyalist şirketin elindedir. Petrol yasası çıktığı sırada ülkemizdeki petrolün yüzde yüzünü Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) ürettiyordu. Bundan sonra TPAO'nun üretimdeki payı gitgide azalarak bugün % 30'a kadar düşmüştür. Bunun başlıca nedeni verimli alanların emperyalistler tarafından kapatılması ve verimsiz alanların TPAO'a bırakılmasıdır.

İşlenmiş petrol satışından büyük kârlar sağlayan emperyalistler, işleme çalışmalarını kısıtlayıp dışardan ithal etme yoluna gitmektedirler. TPAO'nun petrol işleme çalışmalarına karşı, satış tekelini yitirmek korkusuyla Mobil, Shell ve BP, Ataş rafinerisini kurdular. Bu rafineride ülkemizdeki ham petrolün % 22'si işlenmektedir. Buna karşın dağıtım şirketleri sayesinde bu tröstler ülkemizdeki petrol ürünlerinin % 70'inin satışını denetlemektedirler. Aslında onlar, kurdukları rafineriyi tam çalıştırmayarak, işlenmiş petrol ürünleri ithalatını gün geçtikçe artırıyolar. Bütün bunlar, emperyalistlerin Türkiye'deki petrol işleme çalışmalarının bir aldatmacadan ibaret olduğunu göstermektedir.

Melen İktidarı tarafından çıkarılan "Petrol Reformu Yasası" vergi konusunda getirdiği değişikliklerle emperyalist tekellerin daha fazla kâr etmelerini sağlamıştır (18). Bu yasa eskiden özel hükümlerle vergilendirilen petrol tekellerini genel vergi hükümlerine alarak vergi muafiyetleri ve vergi iadeleri yoluyla mevcut sömürüyü artırmaya hizmet etmiştir. Yine bu yasa, yabancı şirketlere Türkiye'de çıkardıkları petrolü dışardan ithal ettikleri petrol fiyatına satma hakkını tanımıştır. Böylece emperyalist tekeller Türkiye'de petrol çıkarma maliyetleri artmadığı için bu yolla 1974 yılında açıktan milyonlarca lira kazanmış oldular. Bu durum yabancı sermayenin ülkemiz üzerindeki "iktisadi denetimi" nin açık bir kanıtıdır.

Son zamanlarda Mobil ve BP gibi başlıca Amerikan ve İngiliz petrol şirketleri petrol fiyatlarını artırmak için faaliyete geçtiler ve uygun politik ortamda da amaçlarına ulaştılar.

Yabancı petrol şirketleri ve yerli işbirlikçileri ülkemizin elektrik gereksiniminin petrole (Fuel-oil) dayalı santrallerle karşılanması için baskı yapıyorlar. Böylece kârlarını artırmaya ve dışa bağımlı soygun düzenini genişletmeye çalışıyorlar. Ambarlı Santrali bu baskılar sonucu kurulmuştur. Santralin fuel-oil ile çalışmasını dış kredinin sağlanmasına aracı olan Amerikan Yardım Teşkilatı şart koşturmuştu. Tek başına bu santral yılda birbuçuk milyar TL'lik fuel-oil tüketmektedir. Bu konuda TEK eski Genel Müdürü Mehmet Erdemir şöyle demektedir. "Ambarlı, eğer fuel-oil yerine kömürle çalışmış olsaydı kömür tüketimi yılda üç yüz milyon TL'yi geçmezdi" (19).

Petroldeki bu sömürünün yanında, ülkemizdeki petrol rezervlerinin durumu henüz kesin olarak saptanamamıştır. Ayrıca petrol aramaları konusunda yabancı şirketlerin ulusal şirketimiz TPAO ile birlikte ayrıcalıklı olması ve zaman zaman yabancı şirketlerin mevcut iktidarlar tarafından korunması nedeniyle petrole dayalı elektrik santralleri kuma arzusu, dışa bağımlı olma arzusunun dile getirmektedir.

Ülkemiz su potansiyeli yönünden oldukça zengin görünmektedir. Bugün ülkemiz 70 milyar kWh'lık su potansiyeline sahip bulunmaktadır. Ancak bu potansiyelden yararlanma oranı, Keban ve Gökçekaya Santrallerinin tam kapasite ile devreye girmediği durumda bile % 10 olacaktır. Bu rakam ise çok küçüktür.

6. BU DURUMDA ELEKTRİK ENERJİSİ PLANLAMASI NASIL OLMALIDIR ?

Ülke koşullarına en uygun ve dışa en az bağımlı olma durumunu, "Ülke kalkınmasında gerekli olan yatırımları emperyalist grupların etkisi dışında karar almak ve bu yatırımları kendi teknik gücümüzle yapmak" biçiminde anlıyoruz. Bu anlayış, ülkemizin politik, ekonomik ve askeri yönden bağımsız olma ilkesinin gerçekleştirilmesiyle pratiğe yönelebilir. Dolayısıyla ülkemizin politik, ekonomik ve askeri yönden bağımsızlığını kazanması için yapılan savaşım, "Ülke koşullarına en uygun ve dışa en az bağımlı elektrik enerjisi planlaması" yapmak için verilen savaşımı da içerir. Bu bakımdan bu savaşımı veren anlayışın politik iktidara sahip olması gerekir.

Yukarıda değindiğimiz gibi, geri bırakılmış ülkelerde üretim aracı üreten sanayi olmadığından elektrik enerjisini dışa bağımlılıktan kurtarmak için söz konusu sanayi kollarını ülke içinde kurmaya yönelmek gerekir. Bu takdirde başlangıçta büyük güçlükler çıkabilir. Çünkü ağır sanayinin elektrik enerjisine olan talebi fazladır. Bunun için bir taraftan bu talebi karşılayacak santraller kurulurken, diğer taraftan tüketim ve lüks tüketim sanayiini yavaşlatmak gerekir. Buna paralel olarak ülke içindeki yatırımlar kendi teknik elemanlarımızla gerçekleştirilmeli ve araştırmacı nitelikte teknik eleman yetiştirilmelidir. Bu tutum esas alınarak elektrik enerjisinde gerek kısa ve gerekse uzun süreli enerji taleplerinin tahmini yapılmalıdır. Bilindiği gibi elektrik enerjisi tahminleri için çeşitli yöntemler vardır. Ancak bu yöntemler geri bırakılmış ülkeler için sağlıklı bir tahmin vermemektedir. Geri bırakılmış ülkelerde; enerji tahminleri, bu ülkelerdeki devlet planlama örgütünün ağır sanayi kollarıyla ilgili yatırımlarının bitiş tarihleri ve mevcut sanayi kuruluşlarının geçmişteki enerji taleplerinin gelişine hızları gözönüne alınarak yapılmalıdır. Buna paralel olarak ihtiyaç olarak saptanacak elektrik enerjisinin birincil enerji kaynaklarıyla zamanında karşılanması gerekir. Birincil enerji kaynakları bakımından ülkemizin durumuna yukarıda değinmiştik. Bu kaynaklardan elde edilen elektrik enerjisi maliyeti

şöyledir: "1 kWh'lık elektrik enerjisinin maliyeti, linyit yakan santrallerde 10 kuruş, fuel-oil yakan santrallerde 35 kuruş ve su santrallerinde 5 kuruş (20)".

Şu halde ülkemizde elektrik enerjisi üretimi esas olarak linyit ve su potansiyeline dayandırılmalıdır.

Sonuç olarak elektrik enerjisi planlamasının esaslarını şöyle sıralayabiliriz:

Elektrik enerjisi birincil enerji kaynaklarından linyit ve su potansiyelinden üretilmelidir.

Ağır sanayi ve elektroteknik sanayii kurulmalıdır.

Tüketim sanayiinin hızı düşürülmelidir.

Özel kişiler elindeki linyit yatakları kamulaştırılmalıdır.

Teknik gücümüzü artırmak için teknik eleman sömürüsüne son verilmelidir.

Bütün bunların yapılabilmesi için politik, ekonomik ve askeri ittifaklara son verilmelidir.

KAYNAKLAR

- (1) *Cillov, H;* 1970 Nüfus Sayımı Sonuçları, Milliyet, 20.6.1974.
- (2) "Türkiye'nin Enerji Sorunları", EMD Yayınları, s.3.
- (3) "Türkiye'nin Enerji Sorunları", EMD Yayınları, s.21.
- (4) *Erdoğan, A. t* "Türkiye'nin Kalkınma ve Elektrik Enerjisi Sorunu", VI. Teknik Kongre Tebliği, s.2.
- (5) *Bulutoğlu, K.f* "Türkiye'de Yabancı Sermaye", Gerçek Yayınevi, s.165.
- (6) *Bulutoğlu, K.f* a.g.e., s.62
- (7) *Bulutoğlu, K.f* a.g.e., s.162
- (8) *Bulutoğlu, K.f* a.g.e., s.182
- (9) *Bulutoğlu, K.>* a.g.e., s.23
- (10) *Bulutoğlu, K.f* a.g.e., s.29
- (11) *Bulutoğlu, K.f* a.g.e., s.181
- (12) "Birlik Haberleri", TMMOB Yayını, Sayı 15.
- (13) "Birlik Haberleri", TMMOB Yayını, Sayı 7.
- (14) "Birlik Haberleri", TMMOB Yayını, Sayı 7.
- (15) "Elektrik Mühendisliği" Sayı 219, Mart 1975.
- (16) *özgül, N./Diploma Çalışması*, 1972, s.44.
- (17) "Türkiye'nin Enerji Sorunları", EMD Yayınları, s.38.
- (18) "Resmi Gazete", 18 Nisan 1973.
- (19) "Yedigün", 14 Şubat 1973.
- (20) "Birlik Haberleri", TMMOB Yayını, Sayı 11.